

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, старшого наукового співробітника Циганюк Алли Василівни на дисертаційну роботу Кравченка М. В. «Забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми

Актуальність теми дисертаційної роботи Кравченка М. В. «Забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва» визначена необхідністю подолання ряду негативних тенденцій в у вітчизняному аграрному секторі, оскільки підвищення конкурентоспроможності та ефективності агропромислового виробництва безпосередньо пов'язаний із розвитком і функціонуванням підприємств.

Українська економіка перебуває в кризовому стані, а західні програми невідкладної допомоги для українського уряду певним чином допомогли пом'якшити потрясіння, спричинені економічним падінням. Проте, триваючий військовий конфлікт на сході України спричиняє тиск на її державні фінанси та затьмарює перспективи скорого відновлення української економіки, її фундаментальних галузей, знижуючи при цьому дієвість міжнародної допомоги. Враховуючи сучасні реалії, проведення досліджень спрямованих на забезпечення економічної стійкості підприємств є актуальним і своєчасним.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговують реальні і потенційні експортно орієнтовані галузі сільського господарства, зокрема бджільництво, оскільки Україна входить у четвірку лідерів за обсягом випуску і рівнем споживання продукції галузі.

Господарська діяльність підприємств граничить із ризиком і можливим банкрутством і здобувач абсолютно вірно відмічає, що для збереження наявного виробничого потенціалу і забезпечення успішного розвитку підприємство ставить перед собою матеріальні, фінансові, соціальні і

екологічні цілі і необхідно створювати ефективний механізм, який би дозволяв моделювати і комплексно оцінювати як кількісні, так і якісні наслідки прийняття рішень у їх реалізації (с. 11-12).

Можна погодитися з авторським трактуванням дефініції «стійкість підприємств» як здатності функціонувати і розвиватися на основі підтримки виробничого потенціалу на рівні, що забезпечує випуск конкурентоздатної продукції і досягається сталий розвиток в цілому, оскільки ним передбачено враховувати наявність чинників, що забезпечують економічне зростання підприємства (с. 18).

На нашу думку, розробка та обґрунтування теоретичних, методичних та організаційних засад щодо забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва, представлені Кравченком М. В., дозволять суттєво збагатити арсенал управління та підвищити обґрунтованість прийнятих управлінських рішень. Прагнення автора науково обґрунтовано вирішити цю проблему заслуговує позитивної оцінки, а напрямок дослідження, обраний дисертантом, є актуальним і важливим.

2. Оцінка змісту, обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертаційної роботи

Ознайомлення зі змістом дисертації, авторефератом та опублікованими працями дозволяє визначити основні наукові положення, висновки та рекомендації, їх новизну і ступінь достовірності.

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в розробці та обґрунтуванні теоретичних, методичних та організаційних засад щодо забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва.

Для досягнення цієї цілі автор максимально продуктивно використовує ідею подальшої модифікації методичного апарату забезпечення стійкості підприємств галузі, розробляє її теоретично, доводить до рівня практичного використання у практиці управління підприємствами.

Кравченко М. В. представив у дисертаційній роботі ряд нових і

вдосконалених методичних і практичних положень, до яких, у першу чергу, слід віднести наступні:

- проведено формування модельних бджільничих підприємств на основі кооперації з використанням інтегрованих систем (с.156-171). Дана розробка передбачає створення високомеханізованих великих бджолопасік, ведення виробництва на основі сучасних інноваційних технологій та участь у формуванні фінансових і матеріальних ресурсів за схемою: виробництво - переробка - реалізація продукції.

На нашу думку, такий підхід, крім певної наукової цінності, має забезпечити зростання обсягів виробництва продуктів бджільництва і доходів, і забезпечити економічну стійкість та ефективність підприємств бджільництва.

- запропонована методика оцінки економічної стійкості підприємств бджільництва на основі економічної, технологічної, екологічної та соціальної ефективності (п. 2.2 дисертаційної роботи). Здобувачем встановлена і розрахунково доведена закономірність між інтенсивністю господарювання підприємств, рівнем їх економічної стійкості та ефективності господарювання, а також визначено певну економічну межу, до якої спостерігається зростання ефективності сільськогосподарського виробництва при зростанні виробничих витрат та зменшення даної динаміки при перевищенні зазначеної межі (с. 120-122).

Автор робить слушний висновок, що індустрія бджільництва та ринок бджолопродукції в Україні відзначаються неорганізованістю, що призводить до стримування розвитку підприємств бджільництва й низької їх ефективності та рівня економічної стійкості і пропонує комплекс заходів, з використання універсальних інтенсивних технологій утримання й розведення бджіл та технологічних прийомів.

- здобувач пропонує створення виробничо-науково-консультаційного центру, основними функціями якого будуть діагностика ринку засобів виробництва та продукції бджільництва, інноваційна діяльність, реклама

продукції, поширення передового досвіду та консультаційне обслуговування бджолярів, що забезпечить досягнення стратегічних цілей всією інтегрованою системою, що на нашу думку має сенс і є цілком доцільним.

Зазначені елементи наукової новизни дисертації, яка рецензується, свідчать про її достатньо високий теоретико-методологічний рівень у цілому, а названі положення можна оцінювати як такі, що мають найбільше значення з точки зору особистого внеску автора дисертації до обраної галузі економічної науки.

Більшість положень дисертації в авторському вирішенні корисні для практичного використання і можуть бути кваліфіковані як нові ідеї та рішення у сфері державного регулювання та управління підприємствами, розвивають і поглиблюють діючі теоретичні підходи та методи.

Отримані дисертантом наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості, чому, зокрема, сприяв аналіз автором значної кількості теоретичних розробок і апробація наукових результатів на науково-практичних конференціях.

Використання автором дисертації сучасних методів наукового дослідження, насамперед, абстрактно-логічного, аналізу і синтезу, монографічного, порівняльного аналізу, економіко-статистичного, аналітичного групування, індексного і кореляційно-регресійного аналізу, математичного прогнозування посилює логічну достовірність одержаних результатів.

3. Практична значимість та зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові розробки, представлені в дисертаційній роботі, мають практичне значення, оскільки формують базу для розвитку управлінської практики підприємствами, пропонують перспективні підходи до вирішення проблем забезпечення економічної стійкості підприємств. Зокрема, в роботі

обґрунтовано перспективність створення виробничо-науково-консультаційного центру, який проводячи діагностику ринку засобів виробництва та продукції бджільництва, інноваційну діяльність, рекламу продукції та поширення передового досвіду, консультаційне обслуговування бджолярів та інших працівників таких підприємств, забезпечить досягнення стратегічних цілей всією інтегрованою системою.

У дисертації логічно та послідовно вирішено сформульовані автором наукові та прикладні завдання, а результати дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування в роботі органів виконавчої влади, про що свідчать відповідні довідки про впровадження. Так, зокрема, результати дослідження використовуються при розробленні й реалізації заходів, спрямованих на розвиток економічної стійкості підприємств бджільництва Департаментом агропромислового комплексу, розвитку сільських територій та ринкового середовища Дніпропетровської обласної державної адміністрації, ПАТ «Бджолоагросервіс».

Теоретико-методичні та науково-практичні розробки, обґрунтовані в дисертаційному дослідженні, використовуються в навчальному процесі Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету при викладанні дисциплін «Економіка аграрних підприємств», «Стратегічний менеджмент», «Маркетинг», «Організація виробництва у сільському господарстві».

Практичне значення одержаних у процесі дослідження результатів підтверджується тим, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня практичного застосування, що сприятиме подальшому ефективному розвитку теорії та практики управління підприємствами.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості,

чому сприяв аналіз значної кількості теоретичних розробок і апробація наукових результатів на науково-практичних конференціях.

Рецензована дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення важливої наукової проблеми. Дисертація має достатньо високий теоретико-методологічний рівень. Більшість положень дослідження в авторському вирішенні, безперечно, корисні й можуть бути кваліфіковані як нові ідеї та рішення у сфері управління підприємствами, що розвивають і поглиблюють існуючі теоретичні підходи до цієї проблеми.

Дисертаційна робота Кравченка М. В. базується на використанні значного фактичного матеріалу, розрахунки переважно виконані на основі даних офіційної статистики Держстату України, а отримані висновки й результати є цілісними та конкретними і такими, що відповідають завданням дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про те, що поставлені перед автором завдання в основному виконані.

5. Структура та обсяг дисертації

Дисертаційна робота структурована за традиційною схемою, викладена українською мовою на 206 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 180 найменувань, містить 35 таблиць, 6 рисунків і 2 додатки.

Перший розділ дисертації включає огляд літератури, який подано як аналіз основних наукових публікацій за темою дисертаційної роботи з використанням вітчизняних та іноземних джерел, опублікованих протягом переважно останніх 5-7 років.

В огляді літератури підкреслено, що на сучасному етапі існує низка невирішених питань щодо управління підприємствами в кризових умовах і сформульовані перспективні напрями його розвитку. Доведено, що загалом

економічна стійкість підприємства – це володіння саморегульованою системою факторів виробничого, фінансового та соціального характеру, яка здатна незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства, за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури й внутрішніх зв'язків, забезпечувати стійку фінансову та виробничо-технологічну активність. При цьому, для оцінки економічної стійкості підприємств запропоновано розраховувати показники валової продукції в абсолютній величині та зіставленні з факторами виробництва собівартість виробництва і реалізації продукції.

У другому розділі – проведено економічний аналіз ефективності господарювання в підприємствах бджільництва, дана оцінка рівня їх економічної стійкості та досліджено фактори впливу на економічну стійкість.

Все це в сукупності дає підстави вважати, що в дисертаційній роботі використані сучасні високоінформативні та ефективні методи дослідження, а отримані результати достовірні, опрацьовані з використанням сучасних адекватних статистичних методів. Розділи дослідження повною мірою розкривають поставлені завдання і закінчуються стислими резюме та посиланнями на власні публікації.

В останньому розділі дисертації розроблено організаційно-економічні заходи реалізації стратегії стійкого економічного розвитку підприємств бджільництва, проведено формування модельних бджільничих господарств і інтегрованих систем, запропоновано напрями удосконалення економічних відносин і міжгалузевих зв'язків підприємств бджільництва.

Обґрунтовано перспективу об'єднання підприємств бджільництва на основі інтеграції із кредитними спілками. Маючи однакоvu мету, ці організації співпрацюватимуть у подоланні дефіциту фінансових ресурсів для розвитку обслуговуючої кооперації, що в свою чергу сприятиме формуванню нового джерела інвестування розвитку підприємств бджільництва.

Завершують роботу висновки й практичні рекомендації, в яких

дисертант логічно підбиває підсумок проведених досліджень, які повною мірою відповідають поставленій цілі й завданням роботи та логічно впливають з основного змісту роботи.

Усе викладене вище свідчить про високу компетентність автора, комплексність, наукову і практичну цінність дисертації. Результати, які одержані в процесі дослідження, дозволяють кваліфікувати їх як такі, що сприяють вирішенню важливої наукової економічної задачі, що полягає в опрацюванні, узагальненні та вдосконаленні теоретичних та методичних засад забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва та містить пропозиції по напрямках вдосконалення управління підприємствами.

6. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях та авторефераті

Основні положення за темою дисертації відображено в опублікованих 19 наукових працях, у тому числі 10 статей, з них 5 у фахових виданнях, дві статті опубліковано у виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі, та 9 публікацій в тезах доповідей і матеріалах конференцій.

Публікації дисертанта в наукових фахових виданнях достатньо повно висвітлюють теоретичні, методичні та практичні результати дослідження.

Матеріали дисертаційної роботи були обговорені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях різного рівня. Автореферат дисертації відповідає основним положенням дисертації.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що основні результати дослідження, які мають наукове і практичне значення, опубліковані в достатній кількості наукових праць та повною мірою апробовані на практиці.

7. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Разом з тим, ознайомившись з дисертаційною роботою Кравченка М. В., вважаю, що їй притаманні деякі дискусійні положення, котрі не знижують загального позитивного враження від проведеного дослідження.

1. Вважаю зайвим дослідження і встановлення кореляційного зв'язку між рівнем рентабельності та прибутком (доходом), оскільки вони за визначенням пов'язані прямою залежністю, адже, умовно, рентабельність це і є відношення прибутку до витрат (с. 124).

2. В дисертаційній роботі (с. 63) автор наголошує, що Досягнення ... оптимального співвідношення між бажаними темпами економічного зростання та можливостями відтворювального процесу є основним завданням управління ..., проте не надає пояснення, що саме автор розуміє під цим визначенням і які критерії оптимальності.

3. У висновках (п. 1 та п. 2) подано різні на змістом визначення «стійкості». Так у п. 1 зазначено, що *економічно стійким розвитком підприємств бджільництва є ефективна виробничо-технологічна діяльність...*, а у п. 2 - *«Під економічною стійкістю підприємства слід розуміти здатність функціонувати й розвиватися на основі підтримки виробничого потенціалу на рівні, що забезпечує випуск конкурентоздатної аграрної продукції»*.

4. Вважаю за недолік, що у запропонованій схемі «Фактори формування економічної стійкості підприємств бджільництва» (рис. 1) відсутня фінансова складова.

5. Робота в цілому потребує літературного редагування.

Загальний висновок

Проведений аналіз змісту рецензованої дисертації, автореферату, основних опублікованих наукових праць, виступів на конференціях дозволяє

зробити висновок, що дисертаційна робота Кравченка М. В. «Забезпечення економічної стійкості підприємств бджільництва», є самостійним, закінченим науковим дослідженням, яке має достатньо високий науковий рівень та певне практичне значення.

У сукупності все це дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота за своїм змістом, теоретичним обґрунтуванням, новизною наукових результатів, ступенем практичного впровадження відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, яким має відповідати дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор, Кравченко М. В., заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент

Завідувач відділу
регіональної політики,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник

А. В. ЦИГАНЮК

Підпис к.е.н, ст. наук. співр. Циганюк А. В.

ЗАСВІДЧУЮ